

TÁRSASÁGI ÜGYEK

Elekfi László 90 éves

WACHA IMRE Elekfi László 70 születésnapján köszöntő beszédében a következőt mondta: „Az ilyen szép életkorhoz kapcsolódó ünneplések egyszerre kellemesek és kellemetlenek – mind az ünnepelt, mind köszöntője számára, hiszen óhatatlanul egyfajta számvetésre ösztönzik mindkettőjüket, valamiféle lezárást sugallva. Hála Istennek, erre Elekfi László kollégánknál nem kell gondolnunk, hiszen alkotóereje teljében van.” (MNY. 1991: 253.)

GRÉTSY LÁSZLÓ hasonlóan nyilatkozott Elekfi László 80. születésnapján: „valakinek a pályaképét akkor kell igazán megrajzolni, amikor az a pálya már lezárult vagy legalábbis lezárulóban van. Elekfi László esetében azonban szó sincs erről! Aki csak egy kicsit is ismeri tevékenységét, az jól tudja, hogy legtermékenyebb időszaka éppen a hetvenéves kora utáni esztendőkre tehető! Akkor, vagyis az utóbbi években jelentek meg – igaz, évtizedes vagy több évre kiterjedő előkészítő munkálatok után – az olyan összegező munkák, könyvek vagy könyv méretű, nagy lélegzetű tanulmányok, mint például „A magyar hangkapcsolódások fonetikai és fonológiai szabályai” (MTA Nyelvtudományi Intézete, 1992), a „Magyar rago-

zási szótár” (MTA Nyelvtudományi Intézete, 1994), „Strukturális magyar nyelvtan I. Mondattan (ismertető tanulmány)” (MNy. 1995: 385–401), „Részleges szóhasadások mint határesetek” (MNy. 1996: 151–8, 268–97), „Nagyszótári tervek és lehetőségek” (MNy. 1997: 183–99, 296–311; MNy. 1998: 233–53, 374–8), valamint a „Tagmondatok szubjektív igazságértéke kételemű tételkapcsolatokban” (MTA Nyelvtudományi Intézete, 1998). Aki élete nyolcvanadik évtizedében ilyen termékeny, ilyen „sokoldalú és töretlen munkakedvű, azt valóban elég csupán köszönteni, s a pályakép megrajzolását eltenni azokra az időkre, amikor már itt az ideje a számvetésnek. Talán majd újabb tíz év múlva, feltéve, ha *mi* megérjük” (MNy. 2000: 505).

Az idézett vélemények ma is érvényesek, hiszen Elekfi László ma is – hála Istennek! – ereje teljében van, s aktivitása is töretlen. Ezt bizonyítják az elmúlt 10 év eredményei: a „Magyar grammatika – és ami utána következhet” című Magyar Nyelv-beli cikke, mely a „Magyar grammatika” című tankönyv lektori véleményének, a mintegy 50 oldalt kitevő kéziratnak a sűrített változata (MNy. 2002: 11–32, 155–64), s melyben a mű alapos elemzésén túl részletesen kifejtette nézeteit a szófaji rendszerrel és a mondattannal kapcsolatban. Jelentős állomása tudományos munkásságának a 2003-ban megjelent, a kiejtési kézikönyv munkálataként WACHA IMRÉVEL közösen írt „Az értelmes beszéd hangzása. Mondatfonetika” című monográfiája (Semimpex Kiadó), 2006-ban megvédte a nagydoktori értekezését, 2008-ban kitűnő tanulmányt írt a Nyelvtudományi Közleményekben „A hatodik mondatrész” címen (NyK. 2008: 46–79); de számtalan grammatikai, helyesírási, nyelvhelyességi és stilisztikai cikket is tett közzé a Magyar Nyelvről, a Magyar Nyelvben, az Édes Anyanyelvünkben, a Szóvilágban (a gyorsírók, gépírók és szövegszerkesztők lapjában) stb. Ez utóbbiban tízrészes, sok elméleti kérdést is tisztázó sorozatot írt „Rendezzük birtokviszonyainkat!” címen. De foglalkozott versfordítással is. Stefan George versfordításokat adott ki, az eredeti versekkel párhuzamosan (Auswahl aus den Gedichten von / Stefan George / költeményeiből [válogatás]. Uránusz Kiadó, Bp., 2003), magyarázó jegyzetekkel és „George németisége és európaisága” című bevezetéssel. S folytathatnánk tovább a sort a pályaképekkel, köszöntökkel, megemlékezésekkel; valamint nem utolsósorban a Nyelvtudományi Intézetben a nagyszótárnál végzett pótolhatatlan munkájával is.

Az elmondottak már önmagukban is sokat elárulnak Elekfi Lászlóról, a tudósról és az emberről. Néhány mondatban azonban mégis fontos feleleveníteni Elekfi László pályáját.

Elekfi László Szegeden született. Az egyetemet mint Eötvös-kollégista Budapesten végezte magyar–német szakon, de közben járt a Zenefőiskolára is orgona szakra (s ott Kodály Zoltán zeneszerzés óráit is látogatta). Már egyetemi hallgató korában is bebizonyította sokoldalúságát. Egyaránt érdeklődött a zene és a grammatika iránt. Doktori disszertációját „Német karácsonyi dallamok a magyar templomban” címen (Német Néprajzi Tanulmányok 12. 1943) írta. S több korai közleménye is zenekritika volt, melyek a Pester Lloydban jelentek meg. Talán innen van az érdeklődése a nyelv zenei oldala, valamint a fonetika és a mondatfonetika iránt. A beszéddallam hallásának és lejegyzésének problémáit fejtegette, a Nyelvtudományi Értekezések sorozat 34. köteteként megjelent „Vizsgálatok a hanglejtés megfigyelésének módjaihoz” című művében. A „Nyelvművelő kézikönyv”-ben egész sor szócikknek a szerzője volt, amelyek a beszéddel, a hangkapcsolatok helyes kiejtésével, a beszédkultúrával, a beszédkhibákkal, az egyes idegen szavak kiejtésével, valamint például a hangsúllyal, a hanglejtéssel, a hangerővel állnak kapcsolatban. Ezeknek bővítéséből alakult „A magyar hangkapcsolódások fonológiai és fonetikai szabályai” (1992) című munkája, valamint a

korábban már említett „Az értelmes beszéd hangzása. Mondatfonetika” című, WACHA IMRÉVEL közösen megírt könyve is.

A grammatikával kapcsolatban Sági István hívta fel a figyelmét Brassai mondatszemléletére, Pais Dezső pedig a mondattan alapkérdéseire. Nem véletlen, hogy Elekfi László egyik korai közleménye éppen Brassai Sámuelről szól (A százötven éves Brassai Sámuel. MNy. 1950: 351–9), aki a nyelvészetten kívül matematikával, földrajzzal, természettudománnyal, filozófiával, sőt zenekritikával is foglalkozott, s akit Elekfi „az utolsó magyar polihisztor”-ként jellemzett (MNy. 1950: 351). Pályája kezdetén, még iskolai tanárként (E. L. ugyanis 9 évig tanított különféle iskolákban), két mondattani dolgozatát felolvasta a Magyar Nyelvtudományi Társaságban. Ennek visszhangja és az '50-es évek elején nagy lendületet vevő szótárszerkesztés teremtette meg az alkalmat arra, hogy a pedagógiai pályát az értelmező szótárral cserélje fel, s ennek révén kapcsolódott be a Nyelvtudományi Intézet életébe 1952-ben. Abba a Nyelvtudományi Intézetbe, melynek a mai napig is hűséges munkatársa.

Mondattani érdeklődése ezután is megmaradt. Mindenekelőtt a logikai, a nyelvtani és a lélektani alany és állítmány kérdései érdekelték. Ehhez a témához máig sem lett hűtlen.

Mondattani elgondolásainak eddig legbővebb feltárása kandidátusi dolgozata és annak átdolgozott formája (Petőfi verseinek mondattani és formai felépítése, különös tekintettel az aktuális mondatagolásra. Akadémiai Kiadó, 1986), de foglalkozott a tagmondatok igazságértékével is (A tagmondatok szubjektív igazságértéke kételemű tételkapcsolatokban. MTA Nyelvtudományi Intézet – Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, 1997), valamint sok egyéb probléma mellett a tulajdonítmány kérdésével is a korábban említett „A hatodik mondatrész” című tanulmányában.

Nyelvészeti érdeklődése azonban sokkal tágabb és sokoldalúbb az eddig felvázoltaknál. Az említettekén kívül kutatási területei: az általános nyelvészet, az alaktan, a szóképzés, a verstan, a stilisztika, a lexikográfia, a nyelvművelés és a helyesírás is. S mindegyik területen maradandót alkotott.

Úgy gondolom, hogy a tudományos teljesítmények, a sokoldalú tevékenység mellett talán mégis a legfontosabb Elekfi László tudósi és emberi magatartása. Ezek közül az egyik legfontosabb a szerénysége, pedig lenne oka nem szerénynek lennie, hiszen sok mindennel (többek között az aktuális mondatagolással is) ő foglalkozott először hazánkban.

Szerénysége mellett jellemzi őt az is, hogy önzetlenül vett részt olyan, nem mindig hálas és kellően méltányolt kollektív munkákban szerzőként, szerkesztőként, szerkesztőbizottsági tagként, mint az Értelmező szótár, a Magyar értelmező kéziszótár, a Petőfi-szótár, a Nyelvművelő kézikönyv (1980, 1985), a Magyar ragozási szótár (1994), Az értelmes beszéd hangzása, Mondatfonetika, valamint nem utolsósorban az akadémiai nagyszótár munkálatai.– Elekfi László önzetlensége segítőkészséggel párosult. Sokaknak, nekem is gyakran adott tanácsot, cédulákat, s ajánlott cikkeket és tanulmányokat.

Elekfi László tulajdonsága a pontosság és lelkiismeretesség is. Minden rábízott munkát mindig alapos tájékozódás alapján végzett el. Ez jellemzi minden ismertetését, kritikáját is. „Petőfi verseinek mondattani és formai felépítése, különös tekintettel az aktuális mondatagolásra” című munkájáról M. KORCHMÁROS VALÉRIA a következőket írta: „[ez a munka] egy rendkívüli felkészültségű nyelvész több évtizedes munkásságnak az eredménye: átgondolt, koherens rendszerben látja és láttatja a nyelvi valóságot, annak Petőfi költészetében adott vetületét. Sine ira et studio veszi számba a sajtójával rokon vagy ellentétes véle-

ményeket, példamutató korrektséggel építve fel a maga elméletét; patikamérleggel mért megállapításaival nehéz vitatkozni.” (KORCHMÁROSTÓL id. WACHA IMRE MNy. 1991: 255).

Elekfi László véleményét soha nem rejtette véka alá, még akkor sem, ha az a divatos irányzatokkal ellentétben állt, vagy ha az elítélő volt. Megbántani azonban soha nem bántott meg senkit, hiszen mondandójában soha nem volt indulat vagy rosszindulat. Megalapozott kritikáját mindig jó szándék, segíteni akarás és az igazság keresése irányította. Az igazság keresése, ami sok más munkáját és egész életművét is jellemzi.

Foglalkozott jövőkutatással is, véleménye egy Gallasy Magdolna által szerkesztett kötetben jelent meg (a kérdésről l. ELEKFI LÁSZLÓ, in: Magyar nyelvész pályaképek és önvalomások. Szerk. BOLLA KÁLMÁN, ELTE Fonetikai Tanszék, Bp., 2005. 459). Ebben különösen arra hívja fel a figyelmet, hogy a nyelvtudománynak törekednie kell az egzakt kutatási módszerre és tanulni más tudományágaktól azt, ami onnan elsajátítható. Ő is ezt tette és teszi, hiszen otthon van a modern irányzatokban éppúgy, mint az aprólékos filológiai munkában.

Mindaz, amit elmondtam és az is, amit nem mondhattam már el, bizonyítják, hogy a nyelvtudománynak jelentős alakját köszönhetjük 90. születésnapja alkalmából. Elekfi László azonban nemcsak kiváló tudós, hanem egyedülállóan kitűnő ember is, aki példaképpül szolgálhat a magyar ifjúság számára. Kívánjuk Elekfi Lászlónak, hogy még sokáig őrizze meg friss egészségét, alkotóerejét, és még sokáig dolgozzon a magyar nyelvtudomány és mindannyiunk érdekében. Isten éltesse sokáig!

KESZLER BORBÁLA